

VOHLÍDALOVÁ, MARTA (ED.). 2010. *AKADEMICKÉ DUETY*.
PRAHA: SOÚ AV ČR / ZDENĚK SLOBODA

Již v roce 2010 vyšla publikace *Akademické duety* sestavená Martou Vohlídalovou z Národního kontaktního centra – Ženy a věda. Letos vyšla její mírně upravená a recenzovaná anglická verze. Nejde tolik o výzkumnou práci, ani teoretickou stať, ale o patnáct rozhovorů s partnerskými páry, kde oba pracují v akademické sféře – vědě, výzkumu či výuce na vysoké škole. Přes vědeckou nestandardnost této publikace ji lze jako zajímavou, přínosnou a odbornou vidět především ve třech úrovních: 1. jak v tématu, jímž se zabývá – reflexe stavu vědy a výzkumu a života v nich jak u nás, tak i v naracích o zahraničních zkušenostech, jednak v reflexi individuálně a sociálně specifické, často prozkoumávané a politicky citlivé situace – rodičovství; 2. v teoreticko-analytickém úvodu Marty Vohlídalové; 3. ve strukturování rozhovorů do částí, které následují odborný zájem o tuto dvojjoblast (akademická a rodičovská kariéra).

Promlouvajících párů najdeme v publikaci patnáct a poskytují zajímavou rozmanitost jak věkově, tak rodičovsky nebo oborově. Nejmladší komunikační partnerce je 30 let, nejstaršímu 76 let a vědecké hodnosti interviewovaných se rozprostírají od studujících doktorandské studium až po mnohaleté profesory a profesorky. Oborově může čtenář či čtenářka nahlédnout např. do výtvarného umění, sociologie, biochemie, stavebnictví, medicíny, fyzikální chemie nebo geologie. Vědkyně a vědci pak promlouvají (často dialogicky spolu v páru) o tématech, jako je zkušenost s prací ve vědě v Česku, zkušenost ze zahraničních stáží, partnerská spolupráce v akademické oblasti, plánované, žité či prožité rodičovství, podílení se na péči o děti a starost o domácnost.

Z odborného hlediska se v rámci rozhovorů jako nejzajímavější jeví, kromě faktografických (především k oblasti vědy a života v/s ní) a postojových aspektů, sledovat přede-

vším rekonstrukce a interpretace procesů a momentů životního rozhodování nebo hypotetické předpoklady budoucího řešení významných momentů jak v pracovních, tak rodičovských kariérách a aspiracích, obzvláště ve vzájemné interakci těchto dvou oblastí života.

Ač publikace sama rozhovory a promluvy vědců a vědkyň (jde spíše o publicistické rozhovory) neanalyzuje, poskytuje Marta Vohlídalová ve svém úvodu teoreticko-analytický rámec a nástroj pro takový rozbor, jenž si čtenář/ka může udělat sám/a. Editorka publikace také pro ilustraci určitých jevů vyskytujících se při slaďování akademické kariéry a rodičovství, které jsou jak univerzálního (nerovná dělba péče o domácnost i děti, způsoby řešení slaďování), tak i specifického (časová flexibilita, kterou práce v akademické sféře umožňuje, práce z domova, zahraniční stáže a prorodinná opatření ve vědě v cizině atp.) rázu, uvádí citace ze svých akademických duetů.

Já sám jsem při čtení publikace rozhovory jakési zběžné analýze podrobil. Jako zajímavé můžeme vnímat to, že ve většině párů oba vystudovali stejný obor. Často tedy kromě rodinného života sdílejí partneři i ten pracovní, tato jejich spolupráce je často hodnocena jako pozitivní aspekt (např. pochopení pro kariéru ve vědě, podpora v kariéře, společná možnost zahraničních stáží, častá flexibilita obou a možnost rozdělení péče), v oblasti péče o rodinu a domácnost se dají najít také jisté společné nebo převažující rysy – např. i v partnerstvích akademických pracovníků a pracovník je žena tou zodpovědnou za prakticky vše, muž jí „pomáhá“ nebo „řeší krizové situace“, když už to žena nezvládá. I v poměrně (časově) flexibilní pracovní oblasti, jakou věda a výuka je, je obrovským pomocníkem, resp. pomocnicí při péči o děti babička. Specifickou situací pro osoby pracující v akademické sféře jsou zahra-

(např. Norsko), v jiných zemích (např. Polsko) je synonymem špatně ohodnocené a nejisté práce. Ženy, které v tomto segmentu pracují, jsou pak často závislé na jiném (mužském) živiteli, čímž je podle terminologie autorek omezeno jejich ekonomické občanství. Na Nicky Le Feuvre v tomto bodě navázala Sasha Roseneil, která si položila otázku po vztahu mezi sférou soukromou (intimní občanství) a sférou ekonomickou (ekonomické občanství). Podle ní jsou tyto sféry velice úzce provázány. Ti, kteří se nacházejí v nevýhodném postavení na trhu práce (kam mohou v některých zemích patřit i výše uvedené pečovatelky), vykazují také určité znaky deprese a nespokojenosti v oblasti osobního a soukromého života. Deprivace v oblasti intimního a ekonomického života má tedy tendenci se kumulovat. V závěru své prezentace došla Sasha Roseneil s odkazem na Ulricha Becka a Zygmunda Baumanna k závěru, že současné individualizační procesy v sobě skrývají hluboký paradox. Objevuje se totiž zjevný nesoulad mezi neustálou flexibilizací pracovních trhů na straně jedné a touhou a potřebou lidí žít své vlastní soukromé životy. Určitou naději přitom Sasha Roseneil spatřuje zejména ve správném nastavení sociálních států, které by podle jejích slov mohly být schopny tyto tenze alespoň částečně oslabit.

Jednou z významných osobností světové sociologie, kterou letos pozvali organizátoři konference, byla také známá britská socioložka, profesorka London School of Economics, Judy Wajcman. V semiplenární přednášce s obecným názvem „Gender meets sociology“, se zaměřila na vztah mezi genderem a komunikačními technologiemi a položila si otázku, zda mohou mít komunikační technologie a jejich stále rychlejší šíření mezi lidmi negativní dopady na muže a ženy? Podle Wajcman se většina úvah na toto téma dosud obvykle zabývala dopady průmyslových technologií a naopak opomíjela vliv řady dalších důležitých technologií, které změnily naše životy a domovy, včetně technologií komunikačních. Wajcman se přitom v tomto směru přiklání spíše k optimistickému pohledu na roli moderních komunikačních technologií v dnešním životě žen a mužů a domnívá se, že řada z nich má na muže i ženy pozitivní vliv.

niční stáže a pobyty. Pokud se odehrávají v době rodičovských povinností, tak jejich řešení je různorodé, nicméně páry se snaží najít možnosti, jak tuto situaci vyřešit, např. v podobě společného přesídlení nebo dočasného oddělení rodiny. Ač se ve výpovědích rodičovství často označovalo jako zpomalení či oddálení kariéry (především pro ženy), v případě zahraničních pobytů se zpravidla hledají strategie, jak je realizovat. Zajímavými faktory jsou např. rodičovská opatření na výzkumných a vzdělávacích pracovištích v cizině (jeden dosud bezdětný pár dokonce viděl přestěhování jako strategii pro zlepšení rodičovské situa-

ce), nebo také finanční podpora partnerům či partnerkám a dětem zahraničních vědeckých pracujících.

V textech se objevuje daleko více zajímavých aspektů, a jak je patrné z mé zevrubné analýzy, rozhovory za přečtení stojí, a to především pro lidi pracující také v akademické sféře. Poskytují mnoho nosných aspektů, příběhů, pozic a řešení situací a vztahů, které nutí k reflexi jak vlastního života, tak profese akademika či akademičky, ale i podmínek rodičovství v naší zemi. Z tohoto pohledu je nutné konstatovat a v zásadě litovat, že rozhovory nebyly podrobeny hloubkovému výzkumnému rozboru.

TVRDOŠÍJNÁ DEKONSTRUKTIVISTKA GERLINDA ŠMAUSOVÁ /

LUCIE JARKOVSKÁ

OATES-INDRUCHOVÁ, L. (ED.). 2011. *TVRDOŠÍJNOST MYŠLENKY.*

OD FEMINISTICKÉ KRIMINOLOGIE K TEORII GENDERU.

PRAHA: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ.

Životní jubilea vědkyň a vědců jsou užitečná v tom, že zavádají impuls k reflexi jejich díla a ke vzniku festschriftů, sborníků, monotematických čísel časopisů a knih mapujících přínos oslavenkyně/oslavence. V případě Gerlindy Šmausové přineslo její kulaté jubileum více než jen obligátní chvalozpěv a rekapitulaci známého. Její narozeniny se staly podnětem k ucelenému představení jejího díla v Česku vůbec poprvé. Ač je jednou z nejvýraznějších osobností formujících česká genderová studia, je znalost jejích textů u nás značně fragmentární. Text *Proti tvrdošijné představě o ontické podstatě genderu a pohlaví*, který vyšel v roce 2002 v *Sociálních studiích*, časopisu brněnské Fakulty sociálních studií, se stal sice notoricky známým a hojně citovaným, ale vzhledem k objemu a především mnohem širšímu tematickému záběru práce Gerlindy Šmausové jde jen o pět kapek v moři. Většina jejích prací vyšla dosud pouze v něm-

čině a české sociologické a genderové obci, která je spíše anglofonní, zůstala proto utajena. S velkým zájmem jsem proto očekávala vydání knihy *Tvrdošijnost myšlenky*, kterou uspořádala Libora Oates-Indruchová a vydalo Sociologické nakladatelství.

Kniha je rozdělena do dvou částí. Jedna (ta druhá) obsahuje texty Gerlindy Šmausové/Gerlindy Smaus,² většinou jde o překlady z německých originálů. Této části předchází články různých autorek a autorů, kteří na myšlenky Šmausové reagují, popřípadě se obecněji vyjadřují k jejímu působení v různých oblastech vědy. Dílo Gerlindy Šmausové je totiž výjimečné svým širokým záběrem. Čtenářstvu časopisu *Gender, rovné příležitosti, výzkum* je známá především jako teoretička genderu, ale neméně výraznou osobností je také na poli kritické kriminologie, přičemž tyto dvě oblasti úspěšně prolíná.

Příkladem jsou například mobilní telefony, které ženám umožňují tzv. mateřství přes dálkový ovladač („remote mothering“). Díky mobilnímu telefonu mohou totiž na dálku udržovat celodenní kontakt se svými dětmi i rodinou. Jak ukázala studie zaměřená na používání mobilních telefonů, lidé je překvapivě nejčastěji používají proto, aby zůstali v kontaktu se svou rodinou a dětmi.

Konference umožnila nahlédnout do nejrůznějších sfér sociologie a současného sociálního výzkumu a setkat se se známými autory a autorkami, jejichž jména známe často jen z knih nebo článků. Určitou nevýhodou této konference však byla velká tematická roztržitost a příliš velká anonymita konference. Stále rostoucí „masovost“ konferencí ESA totiž paradoxně příliš neusnadňuje navazování nových kontaktů s ostatními výzkumníky a výzkumnicemi. Další konference Evropské sociologické asociace se bude konat za dva roky. Nechme se tedy překvapit, čím nás tentokrát pořadatelé překvapí.

Poznámky

1 Text vznikl za podpory projektu GA ČR „Proměny forem a uspořádání partnerského a rodinného života z hlediska konceptu životních drah“ (č. P404/10/0021).

ZALOŽENÍ SKUPINY PRO SOCIÁLNÍ VÝZKUM GLOBALIZACE / Zuzana Uhde

Globalizace a s ní spojené sociální, ekonomické, politické a kulturní procesy jsou v současné době předmětem stále větší pozornosti sociálních a humanitních věd. Na začátku nového tisíciletí jsme byli svědky útoku na World Trade Center v New Yorku, který byl